SKLEPNI PREDLOGI GENERALNE PRAVOBRANILKE CHRISTINE STIX-HACKL, predstavljeni 12. maja 2005[1]

Stvarno kazalo

I – Uvod ..... I - 7492

II – Pravni okvir ..... I - 7493

III – Dejansko stanje ..... I - 7497

IV – Predhodni in sodni postopek ..... I - 7498

V – Kršitev Direktive o odpadkih ..... I - 7500

A – Glavne trditve strank ..... I - 7500

B – Presoja ..... I - 7502

a) Opredelitev pojma „odpadek“ v skladu z Direktivo o odpadkih ..... I - 7502

b) Izjema, določena v členu 2(1)(b)(iii) Direktive o odpadkih ..... I - 7506

c) Kršitev členov 4, 9 in 13 Direktive ..... I - 7509

VI – Kršitev Direktive PVO ..... I - 7511

A – Glavne trditve strank ..... I - 7511

B – Dopustnost ..... I - 7512

C – Utemeljenost ..... I - 7514

VII – Kršitev Direktive o podzemni vodi ..... I - 7517

A – Glavne trditve strank ..... I - 7517

B – Presoja ..... I - 7518

VIII – Kršitev Direktive o odpadni vodi ..... I - 7520

A – Glavne trditve strank ..... I - 7520

B – Presoja ..... I - 7521

1 — Jezik izvirnika: nemščina.

IX – Kršitev Direktive o nitratih ..... I - 7524
A – Glavne trditve strank ..... I - 7524
B – Utemeljenost ..... I - 7526
X – Stroški ..... I - 7528
XI – Predlog ..... I - 7528

I – Uvod

1. V obravnavanem postopku zaradi neizpolnitve obveznosti Komisija na podlagi povzročanja onesnaževanja in različnih pravnih kršitev, ki večinoma bremenijo določeno intenzivno prašičjo farmo, ki obratuje v Španiji, zoper Kraljevino Španijo navaja vrsto kršitev petih direktiv o varstvu okolja.

2. Komisija meni, da so kršene te direktive o varstvu okolja:

Direktiva Sveta 75/442/EGS z dne 15. julija 1975 o odpadkih[2], kakor je bila spremenjena z Direktivo Sveta 91/156/EGS z dne 18. marca 1991[3] (v nadaljevanju: Direktiva o odpadkih),

Direktiva Sveta 85/337/EGS z dne 27. junija 1985 o presoji vplivov nekaterih javnih in zasebnih projektov na okolje[4] (v nadaljevanju: Direktiva PVO), spremenjena z Direktivo Sveta 97/11/ES z dne 3. marca 1997[5] (spremenjena direktiva PVO),

Direktiva Sveta 80/68/EGS z dne 17. decembra 1979 o varstvu podzemne vode pred onesnaževanjem z določenimi nevarnimi snovmi[6] (v nadaljevanju: Direktiva o podzemni vodi),

2 — UL L 194, str. 39.

3 — UL L 78, str. 32.
4 — UL L 175, str. 40.
5 — UL L 73, str. 5.
6 — UL 1980, L 20, str. 43.

Direktiva Sveta 91/271/EGS z dne 21. maja 1991 o čiščenju komunalne odpadne vode[7] (v nadaljevanju: Direktiva o odpadni vodi),

Direktiva Sveta 91/676/EGS z dne 12. decembra 1991 o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov[8] (v nadaljevanju: Direktiva o nitratih).

II – Pravni okvir

3. Direktiva o odpadkih po odlomkih določa:

„Člen 1

V tej direktivi izraz:

(a) ‚odpadek' pomeni vsako snov ali predmet v skupinah, navedenih v Prilogi I, ki ga imetnik zavrže ali namerava ali mora zavreči.

[...]

Člen 2

1. Direktiva se ne nanaša na:

[...]

(b) če jih že ureja druga zakonodaja:

[...]

(iii) živalska trupla in naslednji kmetijski odpadki: fekalne in druge naravne, nenevarne snovi, ki se uporabljajo pri kmetovanju;

[...]

7 — UL L 135, str. 40.
8 — UL L 375, str. 1.

Člen 4

Države članice sprejmejo potrebne ukrepe za zagotovitev take predelave ali odstranjevanja odpadkov, da ne ogrožajo zdravja ljudi in brez uporabe postopkov ali načinov, ki bi lahko škodovali okolju, predvsem pa:

— ne predstavljajo tveganja vode, zraka, tal ter rastlin in živali,

— niso moteči zaradi hrupa ali vonjav,

— ne vplivajo škodljivo na krajino ali mesta posebnega pomena.

Države članice sprejmejo potrebne ukrepe, da prepovejo puščanje, odmetavanje ali nenadzorovano odstranjevanje odpadkov."

Člen 9 določa, da mora podjetje, ki skladišči odpadke nad zemljo, pridobiti dovoljenje za odlaganje odpadkov na odlagališče.

Člen 13 določa, da se taka podjetja redno ustrezno pregledujejo.

4. Direktiva PVO v prvotni različici v odlomkih določa:

„*Člen 2*

1. Države članice sprejmejo vse potrebne ukrepe za zagotovitev, da se pred izdajo soglasja za izvedbo presodijo vplivi projektov, ki bodo, med drugim zaradi svoje narave, velikosti ali lokacije, verjetno pomembno vplivali na okolje.

[...]

Člen 4

1. [P]rojekti skupin, naštetih v Prilogi I, [so] predmet presoje v skladu s členi 5 do 10.

2. Projekti skupin, naštetih v Prilogi II, se presodijo v skladu s členi 5 do 10, če države članice menijo, da njihove značilnosti tako zahtevajo.

[...]"

Direktiva PVO v različici spremenjene direktive PVO v odlomku, upoštevnem za obravnavani primer, določa:

„*Člen 2*

1. Države članice sprejmejo vse potrebne ukrepe za zagotovitev, da so pred izdajo soglasja projekti, ki bodo verjetno pomembno vplivali na okolje, med drugim zaradi svoje narave, velikosti ali lokacije, predmet zahteve za izdajo soglasja za izvedbo in presojo njihovih vplivov. Ti projekti so opredeljeni v členu 4.

[...]

Člen 4

1. Ob upoštevanju člena 2(3) se projekte, ki so našteti v Prilogi I, presoja skladno s členi 5 do 10.

[...]"

5. Direktiva o podzemni vodi v izvlečku določa:

„*Člen 3*

Države članice sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi:

[...]

(b) omejijo vnos snovi iz seznama II v podzemno vodo, zato da preprečijo onesnaženje vode s temi snovmi.

[...]

Člen 5

1. Za izpolnjevanje obveznosti iz člena 3(b) države članice opravijo predhodno preiskavo:

— vseh neposrednih odvajanj snovi iz seznama II, zato da jih omejijo,

— odstranjevanja ali odlaganja z namenom odstranjevanja teh snovi, ki lahko vodi do posrednega odvajanja.

[...]

Člen 7

Predhodne preiskave iz členov 4 in 5 vključujejo pregled hidrogeoloških pogojev na zadevnem območju, potencialno prečiščevalno sposobnost tal in podtalja ter nevarnost onesnaženja in spremembe kakovosti podzemne vode zaradi odvajanja ter omogočajo ugotovitve, ali je odvajanje snovi v podzemno vodo zadovoljiva rešitev z okoljskega vidika."

6. Direktiva o odpadni vodi po odlomkih določa:

„*Člen 5*

1. Za namene iz odstavka 2 države članice do 31. decembra 1993 opredelijo občutljiva območja v skladu z merili, določenimi v Prilogi II.

2. Države članice zagotovijo, da bodo komunalne odpadne vode, ki se dovajajo v kanalizacijske sisteme, pred izpustom v občutljiva območja podvržene strožjemu

postopku čiščenja, kot je tisti, opisan v členu 4, in sicer najkasneje do 31. decembra 1998 za vse aglomeracije s PE, večjim od 10.000.

[...]"

7. Direktiva o nitratih po odlomkih določa:

„*Člen 3*

1. Države članice skladno z merili iz Priloge I določijo vode, prizadete zaradi onesnaževanja, in vode, ki bi lahko bile prizadete zaradi onesnaževanja, če se ne bi ukrepalo skladno s členom 5.

2. Države članice v dveh letih po notifikaciji te direktive imenujejo za ranljiva območja vsa znana območja na svojem ozemlju, s katerih se voda steka v vode, določene skladno z odstavkom 1, in ki prispevajo k onesnaževanju. V šestih mesecih po prvem imenovanju obvestijo Komisijo o tem.

[...]

4. Države članice, kadar je to potrebno in vsaj vsaka štiri leta, pregledajo in po potrebi popravijo ali dopolnijo seznam ranljivih območij, tako da se upoštevajo spremembe in dejavniki, ki niso bili predvideni ob prejšnji uvrstitvi. O kakršnih koli popravkih ali dopolnitvah tega seznama obvestijo Komisijo v šestih mesecih.

[...]"

III – Dejansko stanje

8. Kršitve prava Skupnosti, navedene v obravnavanem postopku zaradi neizpolnitve obveznosti, so po eni strani, in sicer kar zadeva Direktivo o odpadkih, spremenjeno direktivo PVO in Direktivo o podzemni vodi, v neposredni povezavi z intenzivno prašičjo farmo (v nadaljevanju: farma), ki obratuje na lokaciji z imenom „El Pago de la Media Legua" v bližini rek Antas in Aguas, ki se izlivata v Sredozemsko morje, na območju aglomeracije Vera v provinci Almería (Andaluzija); po drugi strani se, kar zadeva Direktivo o odpadni vodi in Direktivo o nitratih, nanašajo na širšo krajino te prašičje farme, in sicer na aglomeracijo Vera in rečno območje Rambla de Mojácar.

9. Sporna farma, ki obstaja od leta 1976, je bila pozneje razširjena na sedanjo velikost, v obdobju, upoštevnem za postopek, pa je bilo na njej približno 3400 živali, od tega približno 600 pujsov. Obrat ima cementirano podzemno gnojnično jamo s prostornino 240.000 litrov. Vsakih 14 dni se gnojnica izčrpa, odpelje v zbiralnikih in raztrosi po poljih površine 80 ha v vasi Las Alparatas de Mojácar in 5 ha v kraju Jara de la Vera.

10. Farmi se očitajo predvsem moteče vonjave, ki nastanejo zaradi raztrosa gnojnice in postopkov razkroja živalskih trupel, ter onesnaževanje krajine, zlasti bližnjih rek in rečnih ustij.

11. Med strankama ni sporno, da na farmi ni bil izveden okoljevarstveni postopek ocenjevanja (zlasti ne presoja vplivov na okolje ali hidrogeološki pregled v zvezi z mogočim povzročanjem onesnaževanja podzemne vode) niti pred njenim odprtjem niti pred njeno razširitvijo in da nista bila izvedena postopka pridobitve dovoljenja za odlaganje odpadkov za odlagališče in nadzora.

IV – Predhodni in sodni postopek

12. Na podlagi pritožb glede motenj zaradi farme je Komisija v letu 2000 začela preiskave. Ker je Komisija menila, da naj bi Kraljevina Španija v zvezi s farmo in zadevno regijo kršila več direktiv o varstvu okolja, je z dopisom z dne 18. januarja 2001 španski vladi poslala pisni opomin z zahtevo, naj v dveh mesecih izrazi svoje stališče o tem.

13. Ker po pisnem odgovoru španske vlade z dne 20. junija 2001 dvom Komisije glede neizpolnitve obveznosti ni bil odpravljen, je z dopisom z dne 26. julija 2001 na špansko vlado naslovila obrazloženo mnenje, v katerem ji je očitala kršitev direktiv, navedenih v uvodnem delu,[9] in pozvala Kraljevino Španijo, naj v dveh mesecih sprejme potrebne ukrepe. Španska vlada je odgovorila z dopisom z dne 4. oktobra 2001.

14. Ker je Komisija ugotovila, da Kraljevina Španija ni izpolnila obveznosti, je na Sodišču

9 — Glej točko 1 zgoraj.

z vlogo z dne 15. novembra 2002, ki je bila v sodnem tajništvu vpisana 19. novembra 2002, v skladu s členom 226 ES vložila tožbo proti Kraljevini Španiji.

15. Komisija Sodišču predlaga, naj:

1. ugotovi, da Kraljevina Španija s tem, da:

a) ni izvedla potrebnih ukrepov za izpolnitev obveznosti iz členov 4, 9 in 13 Direktive 75/442/EGS, spremenjene z Direktivo 91/156/EGS, ni sprejela potrebnih ukrepov za zagotovitev takega odstranjevanja ali predelave odpadkov, ki izhajajo s prašičje farme na lokaciji, imenovani „El Pago de la Media Legua", da ne ogrožajo zdravja ljudi ali škodujejo okolju, in navedenemu obratu ni podelila dovoljenja, zahtevanega v skladu z Direktivo, niti izvajala rednih pregledov, zahtevanih za take obrate;

b) pred izgradnjo ali spremembo tega projekta ni opravila presoje vplivov na okolje, kar je v nasprotju s 2 in členoma 4(2) Direktive 85/337/EGS v prvotni različici oziroma različici, spremenjeni z Direktivo 97/11/ES;

c) na območju, prizadetem zaradi onesnaževanja, ni izvedla hidrogeoloških pregledov, zahtevanih v skladu s členi 3(b), 5(1) in 7 Direktive 80/68/EGS;

d) komunalne odpadne vode aglomeracije Vera v skladu s členom 5(2) Direktive 91/271/EGS niso bile podvržene strožjemu postopku čiščenja, kot je tisti, opisan v členu 4, in

e) območja Rambla de Mojácar v nasprotju s členom 3(1), (2) in (4) Direktive 91/676/EGS ni imenovala za ranljivo območje;

ni izpolnila obveznosti iz navedenih direktiv;

2. Kraljevini Španiji naloži plačilo stroškov postopka.

17. Pri raztrosu gnojnice naj v obravnavanem primeru ne bi šlo za predelavo v kmetijstvu, ker se raztros, kot je priznala španska vlada, izvaja vsakih 14 dni. Iz tega izhaja, da to ni skladno z dobro kmetijsko prakso. Španska vlada ni namreč nikoli navedla, kaj se bo na obeh zadevnih poljih pridelovalo. Čeprav bi se na teh poljih kmetovalo, bi bilo zaradi gnojnice dušika preveč. Poleg tega se raztros izvaja skozi vse leto, neodvisno od rastnih dob.

V – Kršitev Direktive o odpadkih

A – *Glavne trditve strank*

18. Komisija priznava, da gnojnica, ki se v skladu z dobro kmetijsko prakso predela v istem kmetijskem obratu kot gnojilo, lahko pomeni stranski proizvod v kmetijstvu, ki ga obrat ne namerava „zavreči" v smislu Direktive in ki se zato ne razume kot odpadek. V obravnavanem primeru pa se gnojnica, da bi se zavrgla, trosi po poljih, oddaljenih dvanajst oziroma tri kilometre. V zvezi z živalskimi trupli nikakor ni mogoče govoriti o predelavi v kmetijstvu.

16. *Komisija* navaja, da naj bi sporna farma proizvajala velike količine odpadkov, zlasti gnojnico in živalska trupla. Obdelava teh odpadkov naj bi zaradi neobstoja drugih upoštevnih predpisov Skupnosti spadala na področje uporabe Direktive o odpadkih. V nasprotju s členom 9 te direktive naj farma ne bi imela potrebnega dovoljenja za odlaganje odpadkov na odlagališče, kar naj bi španska vlada priznala v predhodnem postopku. Poleg tega naj Kraljevina Španija ne bi zagotovila predelave ali odstranjevanja navedenih odpadkov s farme v skladu s členom 4 Direktive o odpadkih. Španska vlada naj ne bi oporekala temu, da so ti odpadki moteči zaradi vonjav, ki jih povzročajo, niti temu, da se vonjave nenadzorovano širijo v okolico farme. Nazadnje ni nobenega dokaza o tem, da bi bil v skladu s členom 13 Direktive izveden kateri koli od zahtevanih pregledov.

19. Na trditev španske vlade, da naj bi veljala izjema, določena v členu 2(1)(b) Direktive o odpadkih, Komisija odgovarja, da ni nobene druge upoštevne skupnostne ureditve, zato izjema ne more veljati. Morebitne nacionalne

ureditve na splošno ne pomenijo „druge zakonodaje" v smislu navedene določbe, pravila, ki jih je navedla španska vlada, pa ne ustrezajo zahtevam, ki jih vsebuje Direktiva.

20. *Vlada Združenega kraljestva* se glede obstoja domnevnih kršitev Direktive o odpadkih strinja s Komisijo, čeprav njeno mnenje temelji na nekoliko drugačni pravni analizi glede pojma odpadek. Meni, da pri raztrosu gnojnice po kmetijskih poljih kot tradicionalni metodi gnojenja načeloma ne gre za to, da se zavržejo odpadki v smislu člena 1(a) Direktive o odpadkih. Pri gnojnici naj bi šlo za stranski proizvod v kmetijstvu, ki ga obrat ne namerava zavreči v smislu pojma odpadek, če je bilo ugotovljeno, da se gnojnica uporabi kot gnojilo v kmetijstvu, in sicer ne glede na to, ali to poteka v istem kmetijskem obratu ali na sosednjih poljih. Če pa se gnojnica kot v obravnavanem primeru raztrosi v takšni količini in tudi pozimi ter v obdobju, ko se zemlja ne obdeluje, potem ne gre za gnojenje v smislu dobre kmetijske prakse, ampak za to, da se odpadki zavržejo.

21. *Španska vlada* ne izpodbija tega, da so vonjave moteče. Vendar meni, da Direktive o odpadkih ni mogoče uporabiti za take obrate, kot je sporna farma. Po mnenju španske vlade je raztros gnojnice po kmetijskih poljih preverjena metoda naravnega gnojenja, zato v tem primeru ne gre za odstranjevanje odpadkov v smislu člena 1(a) Direktive.

Poleg tega izpodbija to, da naj bi bilo iz dnevno proizvedene količine živalskih iztrebkov mogoče sklepati, da se gnojnica čezmerno raztroša. Gnojenje z gnojnico naj bi bilo spomladi za kmetovanje še posebno smiselno, ker naj bi zemlja zelo dobro izkoristila hranila; raztros gnojnice v obdobju, ko se zemlja ne obdeluje, naj bi zemljo pripravil na prihajajoče obdobje za obdelovanje polj.

22. Španska vlada podredno navaja, da naj bi, če bi Sodišče domnevalo, da se Direktiva o odpadkih načeloma uporabi, vsekakor veljala izjema, določena v členu 2(1)(b). Direktiva o nitratih naj bi namreč pomenila „drugo zakonodajo" v smislu te izjeme, saj naj bi se s to direktivo urejalo onesnaževanje z nitrati iz kmetijskih virov, raztros gnojnice po poljih pa naj bi škodljivo vplival na okolje zaradi morebitnega onesnaženja podzemne vode z nitrati. Sicer naj bi bilo izjemo mogoče uporabiti tudi, če obstaja upoštevna nacionalna zakonodaja. To naj bi veljalo za Španijo, saj naj bi obrat spadal na področje uporabe različnih določb španske zakonodaje o odpadkih.

B – *Presoja*

Uporaba Direktive o odpadkih

23. Pred podrobno presojo obstoja kršitev členov 4, 9 in 13 Direktive o odpadkih, ki jih navaja Komisija, je treba najprej odgovoriti na vprašanje, ali oziroma v koliko so snovi, ki so predmet obravnavanega postopka, zlasti gnojnica in živalska trupla, na področju uporabe Direktive o odpadkih opredeljene kot „odpadki".

a) Opredelitev pojma „odpadek" v skladu z Direktivo o odpadkih

24. V prvem pododstavku člena 1(a) Direktive o odpadkih je določeno, da „odpadek" pomeni „vsako snov ali predmet v skupinah, navedenih v Prilogi I, ki ga imetnik zavrže ali namerava ali mora zavreči".

25. Kot je Sodišče že ugotovilo, je v navedeni prilogi in Evropskem katalogu odpadkov (EKO) – v zadnjem se postavka 020106 nanaša na „živalske iztrebke, urin in gnoj" – ta opredelitev pojasnjena in ponazorjena s seznami snovi in predmetov, ki jih je mogoče opredeliti kot odpadke, zato so seznami zgolj vodilo.[10]

26. Dejanska opredelitev snovi in predmetov kot odpadkov v smislu Direktive zato v skladu z ustaljeno sodno prakso izhaja iz tega, da imetnik zavrže oziroma namerava ali mora zavreči zadevne snovi in predmete. Obseg pojma „odpadek" se torej opira na pojem „zavreči".[11]

27. Glede tega je treba ugotoviti, da, kot je vlada Združenega kraljestva pravilno navedla, iz okoliščine, da je snov, kot je gnojnica, vključena v postopku, navedenem v Prilogi II B k Direktivi o odpadkih, kot je „raztresanje ali razlivanje po tleh v prid kmetijstvu ali za ekološko izboljšanje, vključno s kompostiranjem in drugimi [...] procesi preoblikovanja" v točki R 10 te priloge,[12] ni mogoče samodejno sklepati, da

10 — Sodba z dne 18. aprila 2002 v zadevi Palin Granit Oy in drugi (C-9/00, Recueil, str. I-3533, točka 22).

11 — Sodba z dne 18. decembra 1997 v zadevi Inter-Environnement Wallonie (C-129/96, Recueil, str. I-7411, točka 26).

12 — Vendar „razen odpadkov, ki so izključeni po členu 2(1)(b)(iii)". Več o tej izjemi v nadaljevanju.

gre za „zavrženje“ in da gre zato pri tej snovi za odpadek v smislu Direktive.[13] Nasprotno, uporabo snovi na opisani način je treba razumeti kot „predelavo“ v smislu Direktive, če in kolikor se sklicuje na snov kot „odpadek“.[14]

28. Vprašanje, ali imetnik zavrže, namerava ali mora zavreči neko snov in ali potem ta snov pomeni odpadek, je treba presojati glede na vse okoliščine ob upoštevanju cilja Direktive o odpadkih in ob skrbi, da se ne škodi njeni učinkovitosti.[15] Iz sodne prakse izhajajo nekateri elementi oziroma merila za to presojo.

29. Tako je Sodišče kot element za to, da imetnik zavrže ali namerava ali mora zavreči neko snov, med drugim priznalo okoliščino, da je uporabljena snov ostanek pri proizvodnji, to pomeni proizvod, ki primarno ni bil ustvarjen za poznejšo uporabo.[16]

30. V skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča pa ta presoja v primeru snovi, ki pride iz proizvodnega postopka, katerega bistveni namen ni proizvodnja te snovi, lahko vodi tudi do analize, da ta snov ni ostanek, ampak stranski proizvod, ki ga obrat ne želi „zavreči“, ampak ga namerava gospodarsko izkoriščati ali tržiti pod za obrat ugodnimi pogoji v naknadnem procesu brez predhodnega procesa preoblikovanja.[17]

31. Kar pa zadeva živalska trupla – ne pa seveda prašičje meso, namenjeno nadaljnji uporabi, kakršna je prehrana – gre očitno zgolj za ostanek pri reji prašičev, za katerega nadaljnja uporaba s strani španske vlade ni predvidena niti razvidna. Zdi se, da za uporabo živalskih trupel pride v poštev edino odstranitev,[18] iz česar izhaja, da upravljavec

13 — Glej sodbo z dne 15. junija 2000 v združenih zadevah ARCO Chemie (C-418/97 in C-419/97, Recueil, str. I-4475, točki 51 in 82).

14 — Glej sodbo z dne 11. novembra 2004 v zadevi Niselli (C-457/02, ZOdl., str. I-10853, točka 36); kljub temu po drugi strani ni mogoče izključiti možnosti, da uporaba snovi na način, kot je opisan v Prilogi II B k Direktivi o odpadkih, kot „postopki predelave“, pomeni element presoje, ki mora upoštevati vse okoliščine, ali imetnik zadevno snov zavrže oziroma namerava ali mora zavreči, in ali gre v tem primeru za „odpadek“: glej sodbo v združenih zadevah C-418/97 in C-419/97 (navedeno v opombi 13, točka 69).

15 — Glej sodbo z dne 28. marca 1990 v združenih zadevah Vessoso in Zanetti (C-206/88 in C-207/88, Recueil, str. I-1461, točka 12) in sodbo v zadevi C-9/00 (navedeno v opombi 10, točki 23 in 24).

16 — Glej sodbi v združenih zadevah C-418/97 in C-419/97 (navedeni v opombi 13, točka 84) ter v zadevi C-457/02 (navedena v opombi 14, točka 43).

17 — Glej sodbi v zadevi C-9/00 (navedena v opombi 10, točki 34 in 35) ter v zadevi C-457/02 (navedena v opombi 14, točka 44).

18 — Glej sodbi v združenih zadevah C-418/97 in C-419/97 (navedeni v opombi 13, točka 86).

prašičje farme zavrže ali namerava ali mora zavreči živalska trupla in da ta zato načeloma pomenijo „odpadek" v smislu Direktive o odpadkih.

32. Bolj raznolika je presoja gnojnice kot odpadka, ki sicer prav tako nedvomno pomeni predvsem ostanek pri proizvodnji prašičje farme, in nikakor ne (primarnega) cilja obrata, v poštev pa pride uporaba gnojnice kot gnojila v kmetijstvu, zato je gnojnico mogoče razumeti kot stranski proizvod, ki ga obrat ne želi „zavreči" v smislu pojma odpadek.

33. Sodišče lahko dopusti sklicevanje na tako dokazovanje v zvezi s stranskimi proizvodi pri zadevni proizvodnji z namenom omejiti neprijetnosti ali škodljive vplive, ki so neločljivo povezani z njegovo naravo, in glede na obveznost široke razlage pojma „odpadek", toda omejeno na situacije, v katerih je ponovna uporaba dobrine, materiala ali surovine ne samo mogoča, ampak gotova, brez predhodnega preoblikovanja in med proizvodnim procesom.[19]

34. V ponazoritev naj bo tu navedena sodba AvestaPolaritChrome, v kateri je Sodišče razlikovalo med ostanki pri rudarjenju, ki se brez predhodne predelave uporabijo v proizvodnem procesu za zapolnjevanje podzemnih rovov, in drugimi ostanki. Sodišče je te prve ostanke opredelilo za stranske proizvode, ki niso vključeni v Direktivo o odpadkih, ker se uporabljajo kot snov v zadevnem postopku rudarjenja in ker jih ni mogoče razumeti kot snovi, ki jih imetnik zavrže ali namerava zavreči, saj jih, nasprotno, potrebuje za glavno dejavnost.[20]

35. Glede na prej navedene elemente iz sodne prakse se zdi, da so dejansko mogoči primeri, pri katerih se gnojnica, ki nastane v kmetijskem obratu, ne razume kot odpadek v smislu Direktive, in sicer, če je gotovo, da se gnojnica znova uporabi „brez predhodnega preoblikovanja in med proizvodnim procesom" oziroma se koristno uporabi pri kmetovanju – se torej raztrosi za gnojenje (druga smiselna uporaba na splošno najbrž ne pride v poštev).

36. Pomisliti bi bilo mogoče na klasično kmetijstvo, pri katerem se živali, ki so tam, v

19 — Sodbi v zadevi C-9/00 (navedena v opombi 10, točke od 34 do 36) in v zadevi C-457/02 (navedena v opombi 14, točki 44 in 45).

20 — Sodba z dne 11. septembra 2003 v zadevi AvestaPolaritChrome (C-114/01, Recueil, str. I-8725, točke od 35 do 37).

glavnem krmijo s poljskimi pridelki, polja pa se spet gnojijo z nastalim živalskim gnojem, in kjer je zagotovljeno preživetje ekosistema, za kar so se zavzele vlade, udeležene pri tem postopku, v zvezi z raztrosom gnojnice. Gotovo gre tudi tu za odlaganje fekalij, hkrati pa gnojenje prispeva k izpolnitvi zadevnega cilja proizvodnje v kmetijstvu ali pomeni celo pogoj za to: gnojenje je potrebno za pridelavo ustreznih pridelkov na poljih in ohranitev domačih živali, vsaj v nekem številu. Ravno za ekosistem je značilno, da so različni proizvodi v proizvodni verigi – pa čeprav samo „ostanki" iz primarne proizvodnje – medsebojno odvisni in zato potrebni.

37. V takem primeru lahko po mojem mnenju izhajamo iz tega, da gre pri gnojnici za stranski proizvod v živinoreji, ki se – kot ostanki pri rudarjenju za zapolnjevanje podzemnih rovov pri odkopavanju – uporablja in potrebuje v zadevnem kmetijskem obratu in ki ga ni mogoče razumeti kot snov, ki jo imetnik namerava zavreči.

38. Če pa se po drugi strani gnojnica raztroša v večji količini, kot jo za gnojenje določa dobra kmetijska praksa, ali po polju, katerega gnojenje ni smiselno, ker se na primer na njem ne kmetuje oziroma se ne obdeluje, potem bi to lahko pomenilo element za to, da imetnik namerava gnojnico zavreči.

39. V tej smeri je tudi Sodišče v zvezi z ostanki pri rudarjenju ugotovilo, da bi bilo treba v primeru „napačne" uporabe ostankov pri rudarjenju za zapolnjevanje podzemnih rovov – če bi bila torej taka uporaba zlasti iz varnostnih razlogov ali zaradi varstva okolja prepovedana ter bi bilo treba pri zapiranju in podpiranju podzemnih rovov ukrepati drugače – izhajati iz tega, da jih mora imetnik zavreči in da so odpadek.[21]

40. Kar zadeva obravnavani primer, gre za intenzivno prašičjo farmo, s katere se ostanki gnojnice odpeljejo na oddaljene dele zemljišča in se tam raztrosijo. Ta raztros gnojnice se glede na razpoložljive informacije redno izvaja vsaka dva tedna in tako očitno ravno v količini, ki nastane na farmi, ter brez upoštevanja rastnih dob ali letnega časa. Ni mogoče z gotovostjo ugotoviti, ali se na zadevnih poljih sploh kmetuje in ali je gnojenje zato sploh ali vsaj v nekaterih obdobjih potrebno. Španska vlada pa ni

21 — *Ibidem*, točka 38.

oporekala temu, da se zadevna polja vsaj delno ne obdelujejo. Vsekakor španska vlada ni navedla ničesar, kar bi dovoljevalo ugotovitev, da farma prideluje ali namerava pridelovati poljske pridelke. Vnovična uporaba gnojnice kot gnojila torej ni razvidna, kaj šele gotova.

41. V teh okoliščinah je po mojem mnenju treba izhajati iz tega, da obravnavana farma namerava zavreči gnojnico, zato je gnojnico treba opredeliti kot odpadek v smislu Direktive o odpadkih.

42. Poudariti je treba tudi, da iz okoliščine, da se neka snov uporablja na način, ki ne pomeni tveganja za okolje in zdravje ljudi, ni mogoče sklepati o tem, da ta snov ne pomeni odpadka. Varna ali neškodljiva uporaba je gotovo pomembna v zvezi z izpolnjevanjem različnih obveznosti iz Direktive, na primer pri vprašanju, v kolikšni meri se zahteva izdaja soglasja za izvedbo ali kako intenziven mora biti pregled, toda to še ne izključuje možnosti, da gre tu za „zavrženje“.[22]

22 — Glej sodbo v združenih zadevah C-418/97 in C-419/97 (navedena v opombi 13, točke od 66 do 68).

43. Iz tega izhaja, da je tu odveč presojati, ali raztros gnojnice po zadevnih poljih povzroča čezmerno gnojenje z dušikom in ali je na splošno glede na lastnosti tal v Španiji v nekaterih okoliščinah gnojenje lahko smiselno tudi zunaj vegetacijskih faz.

44. Glede na navedeno je treba ugotoviti, da gre pri živalskih truplih in gnojnici, ki je predmet zadevnega primera, za odpadke v smislu Direktive o odpadkih.

b) Izjema, določena v členu 2(1)(b)(iii) Direktive o odpadkih

45. Treba je preučiti, ali so zadevni odpadki na podlagi izjeme, določene v členu 2(1)(b) Direktive o odpadkih, izvzeti z njenega področja uporabe.

46. Ta določba se na splošno nanaša na „živalska trupla“ in „kmetijske odpadke“, če gre za „fekalne in druge naravne, nenevarne snovi, ki se uporabljajo pri kmetovanju“.

47. Ne dvomim o tem, da ta izjema torej načeloma vključuje po eni strani trupla prašičev, po drugi strani pa prašičjo gnojnico, ki je predmet obravnavanega primera. Vendar Direktiva o odpadkih v skladu s to izjemo ne velja za te odpadke, „če jih že ureja druga zakonodaja". Bistveno je torej, ali v zvezi s temi odpadki obstaja ustrezna „druga zakonodaja".

48. Španska vlada se je v tem pogledu po eni strani sklicevala na Skupnostno ureditev, namreč na Direktivo o nitratih, po drugi strani pa na več nacionalnih ureditev.

49. V skladu s sodbo v zadevi AvestaPolaritChrome gre pri „drugi zakonodaji" v smislu navedene izjeme lahko za posebne skupnostne ali nacionalne ureditve.[23]

50. Ne glede na to, ali gre za posebno Skupnostno ali nacionalno ureditev, nikakor ne zadošča, da se ureditev nanaša na sporne odpadke zgolj v nekem pogledu. Ustrezna ureditev se mora nanašati na „ravnanje" s temi odpadki kot odpadki v smislu člena 1(d) Direktive o odpadkih, prizadevati si mora za iste cilje kot ta direktiva in voditi do stopnje varstva okolja, ki je vsaj enakovredna stopnji, za katero si Direktiva prizadeva.[24]

51. Kar zadeva Direktivo o nitratih, ki jo je navedla španska vlada, je, kot je pravilno navedla Komisija, treba ugotoviti, da si ta prizadeva za uresničitev drugih ciljev kot Direktiva o odpadkih in da ne ureja ravnanja z gnojnico ali živalskimi trupli v (celovitem) smislu člena 1(d) Direktive o odpadkih. V Direktivi o nitratih tako ni predviden pregled spornih obratov, temveč preverjanje, ali taki obrati prizadenejo naravo. Za obrate, ki proizvajajo odpadke, ni treba pridobiti dovoljenja, kot je določeno v Direktivi o odpadkih. Poleg tega preverjanje v skladu z Direktivo o nitratih vključuje zgolj prizadete vode, ne vključuje pa zaščite zraka, tal ter rastlin in živali, prav tako navedene v členu 4 Direktive o odpadkih. Nazadnje Direktiva o nitratih ne vključuje morebitnih motenj zaradi hrupa in vonjav niti škodljivih vplivov na mesta posebnega pomena.

52. Španska vlada je nato navedla kraljeva odloka št. 261/1996 in št. 324/2000 kot nacionalni ureditvi, ki naj bi ju bilo mogoče

23 — Sodba v zadevi C-114/01 (navedena v opombi 20, točki 50 in 51).

24 — *Ibidem*, točke 51, 52 in 59.

uporabiti za gnojnico, in – na ustni obravnavi – ministrski uredbi z dne 20. oktobra 1980 in z dne 22. februarja 2001, ki naj bi se nanašali na živalska trupla.

53. Glede tega je treba ugotoviti, da se je španska vlada sistematično omejila na sklicevanje na uporabo navedene zakonodaje, ki je med drugim ni predložila Sodišču. Ni pa dokazala, koliko se ta zakonodaja ne nanaša na gnojnico ali živalska trupla zgolj v zvezi s posameznimi vidiki, ampak tudi glede ravnanja z njo v smislu člena 1(d) Direktive o odpadkih, in da vodi do stopnje varstva okolja, primerljive s stopnjo, za katero si prizadeva ta direktiva. Španska vlada niti ni ugovarjala ustrezni podrobni preiskavi Komisije, v kateri je ta ugotovila, da ne obstaja nacionalna zakonodaja, ki bi ustrezala navedenim merilom.

54. Kar podrobneje zadeva kraljevi odlok št. 261/1996, gre, kot trdi Španija, za nacionalno izvajanje Direktive o nitratih, ki pa, kot je že bilo ugotovljeno v točki 51 zgoraj, samo po sebi še ne pomeni ureditve, ki bi izpolnjevala zahteve iz Direktive o odpadkih.

55. Po navedbah španske vlade kraljevi odlok št. 324/2000 do trenutka, relevantnega za presojo obstoja kršitve Pogodbe, še ni veljal.

56. Sicer je španska vlada navedla, da se gnojnica v nacionalnem pravu – drugače kot v skladu z Direktivo o odpadkih, kot je navedeno zgoraj – sploh ne šteje za odpadek, zaradi česar že obstaja dvom, ali je ravnanje z gnojnico kot odpadkom sploh urejeno v nacionalnem pravu.

57. Kar zadeva navedeni ministrski uredbi, ki naj bi pomenili nacionalno zakonodajo v smislu Direktive o odpadkih v zvezi z živalskimi trupli, je španska vlada zgolj navedla, da sta bili sprejeti v boju proti prašičji kugi in da naj bi bilo v skladu z ministrsko uredbo z dne 22. februarja 2001 pod nekaterimi pogoji dovoljeno zakopati živalska trupla v jame, napolnjene z gašenim apnom. Po presoji na podlagi tega kratkega povzetka vsebine pri teh uredbah ne gre za zakonodajo, ki bi urejala ravnanje z živalskimi trupli kot odpadki v smislu Direktive o odpadkih.

58. Iz tega izhaja, da je treba ugotoviti, da v obravnavanem primeru ne obstaja posebna skupnostna ureditev niti posebna nacionalna ureditev, ki bi vsebinsko ustrezala zahtevam iz člena 2(1)(b)(iii) Direktive o odpadkih.

59. Ta izjema zato v obravnavanem primeru nikakor ni uporabljiva. V tem pogledu je prav tako odveč presojati trditve Komisije, da bi bilo treba sodno prakso AvestaPolaritChrome ustrezno spremeniti, da bi se samo predpisi Skupnosti šteli kot „druga zakonodaja" v smislu te izjeme.

c) Kršitev členov 4, 9 in 13 Direktive

60. Kar zadeva očitke Komisije, da sporna farma nima dovoljenja, zahtevanega v skladu s členom 9, niti ni izvajala rednih pregledov, zahtevanih za take obrate v skladu s členom 13, je treba ugotoviti, da španska vlada ni oporekala temu, da za to farmo ni bil izveden postopek pridobitve dovoljenja za odlaganje odpadkov za odlagališče in da ustrezni pregledi niso bili izvedeni.

61. Zato in ker je med drugim – kot je pojasnjeno zgoraj – treba zavrniti trditev, da se Direktiva o odpadkih ne uporabi za primer te farme, je treba ugotoviti, da je očitek kršitve členov 9 in 13 Direktive o odpadkih utemeljen.

62. Kraljevini Španiji Dalje Komisija očita, da v skladu s členom 4 Direktive o odpadkih ni sprejela potrebnih ukrepov za zagotovitev takega odstranjevanja ali predelave odpadkov, ki izhajajo s farme, zlasti gnojnice in živalskih trupel, da ne ogrožajo zdravja ljudi ali škodujejo okolju.

63. Španska vlada je svojo razpravo omejila skoraj izključno na to, da gnojnica ne pomeni odpadka, glede posameznih očitkov pa se skoraj ni izrekla. Nato je večkrat izrazila dvom o upoštevnosti in dokazni vrednosti različnih elementov Komisije v zvezi z odlaganjem oziroma uporabo gnojnice in živalskih trupel, s katerimi Komisija utemeljuje obstoj kršitve, v predlogu pa španska vlada ni oporekala obstoju teh dejstev.

64. Podrobneje se španska vlada o obstoju – po mnenju Komisije premajhne – jame za odlaganje živalskih trupel ni izrekla o trditvi Komisije, da naj bi se v okolici prašičje farme

nenadzorovano odlagala živalska trupla, ki naj bi povzročala zelo moteče vonjave, niti tej trditvi ni oporekala.

65. Španska vlada je celo priznala, da uporaba gnojnice oziroma „drugega organskega materiala" neizogibno povzroča vonjave.

66. Dalje, španska vlada ni oporekala temu, da naj bi zadevna prašičja farma na dan proizvedla približno 12 m^3 gnojnice in da se vsaka dva tedna gnojnica izčrpa iz gnojnične jame ter raztrosi po dveh parcelah s skupno površino 85 ha. Iz trditev španske vlade in dokumentov ne izhaja, da bi bil del gnojnice obdelan drugače, tako da se torej vsa gnojnica, ki nastane na sporni prašičji farmi s približno 3400 živalmi, raztrosi po poljih s površino 85 ha, in sicer čez vse leto in brez upoštevanja rastnih dob ter ne glede na to, da se zadevna polja vsaj delno ne obdelujejo.

67. Trditve španske vlade v zvezi z metodo „año y vez", po navedbah španske vlade na splošno uporabljeno pri pridelovanju žita, po kateri se polje obdeluje zgolj vsako drugo leto, lahko pojasnijo, zakaj se zadevna polja delno ne obdelujejo oziroma se kljub temu načeloma obdelujejo, toda po mojem mnenju ne ovržejo navedb Komisije, da sporni raztros gnojnice ni v skladu z dobro kmetijsko prakso in da gre za čezmerno gnojenje. To, da je v skladu s kodeksom o dobri kmetijski praksi, ki ga je sprejela Junta de Andalucía in na katerega se je med drugim sklicevala Komisija, celoletno gnojenje prepovedano, govori proti temu, da gre v obravnavanem primeru za okoljsko primerno prakso gnojenja, čeprav ta kodeks v zvezi prašičjo farmo ni pravno zavezujoč.

68. Dalje je španska vlada navedla, da bo odslej ukrepala proti farmi in da predvideva njeno skorajšnje zaprtje. Glede tega pa zadošča napotilo, da je v skladu z ustaljeno sodno prakso treba presojati obstoj neizpolnitve obveznosti glede na situacijo, v kateri je bila sporna država članica ob izteku roka, postavljenega z obrazloženim mnenjem, in da poznejših sprememb Sodišče ne more upoštevati.[25]

69. Nazadnje je treba upoštevati, da sporna farma obratuje od leta 1976 in da vsaj za

25 — Glej zlasti sodbi z dne 29. januarja 2004 v zadevi Komisija proti Avstriji (C-209/02, Recueil, str. I-1211) in z dne 10. septembra 1996 v zadevi Komisija proti Belgiji (C-11/95, Recueil, str. I-4115).

obdobje do izteka roka, postavljenega z obrazloženim mnenjem, zoper sporno farmo niso znani nobeni konkretni ukrepi španskih organov na podlagi zakonodaje o odpadkih.

70. Iz teh razlogov in ker ni primernih trditev, ki bi nasprotovale trditvam španske vlade, je treba šteti, celo ob upoštevanju diskrecijske pravice,[26] ki jo imajo države članice v skladu s členom 4 Direktive o odpadkih, da je očitek Komisije glede kršitve tega člena utemeljen.

71. Tako je treba ugotoviti, da je Kraljevina Španija kršila člene 4, 9 in 13 Direktive o odpadkih.

VI – Kršitev Direktive PVO

A – *Glavne trditve strank*

72. Z drugim tožbenim razlogom *Komisija* očita Kraljevini Španiji, da je s tem, da pred izgradnjo ali poznejšo spremembo sporne prašičje farme ni opravila presoje vplivov na okolje, kršila člena 2 4(2) Direktive PVO v prvotni različici ali različici spremenjene direktive PVO.

73. Komisija navaja, da bi se zaradi negativnih vplivov farme na okolje (zlasti onesnaževanja voda in motečih vonjav), ki jih ima ta zaradi velikosti in lege, morala opraviti predhodna presoja vplivov na okolje. Iz odgovora španske vlade pa je razvidno, da za obrat niti pred izgradnjo – kar spada v čas pred spremenjeno direktivo PVO, to pomeni področje uporabe Direktive PVO v prvotni različici – niti po razširitvi – torej v času, ko naj bi se prenos spremenjene direktive PVO že izvedel – taka presoja ni bila opravljena.

74. *Španska vlada* izpodbija dopustnost tega očitka z obrazložitvijo, da Komisija ni pojasnila, na katero različico Direktive PVO obstoj kršitve se nanaša. Podredno navaja, da naj bi bila upoštevna spremenjena različica, ker naj bi se prenos spremenjene direktive

26 — Glej sodbo z dne 18. novembra 2004 v zadevi Komisija proti Grčiji (C-420/02, ZOdl., str. I-11175, točke od 21 do 24).

PVO izvedel do 14. marca 1999, datum, ki je relevanten za presojo obstoja neizpolnitve obveznosti, pa naj bi bil, kot je razvidno iz obrazloženega mnenja, 26. september 2001.

75. Navaja tudi, da naj sporna farma ne bi izpolnjevala pogoja projekta v smislu točke 17(b) Priloge I k Direktivi PVO v spremenjeni različici. Nato se sklicuje na to, da izgradnja prašičje farme spada v leto 1976 in tako v čas pred pristopom Španije k Evropski skupnosti in da se je šele leta 1996 z zahtevo za soglasje za izvedbo pri aglomeraciji v zvezi z legalizacijo in razširitvijo obrata pojavil problem presoje vplivov na okolje v skladu z andaluzijskim zakonom št. 7/1994. Ta postopek izdaje soglasja za izvedbo naj bi povzročil negativno poročilo o vplivih na okolje, ki je prav tako povzročilo uvedbo postopka za sankcioniranje, ki pa bi lahko vodil do zaprtja obrata.

76. *Komisija* navaja, da se je na obe različici Direktive sklicevala zato, ker španska vlada med predhodnim postopkom ni navedla, kdaj naj bi bila sporna farma zgrajena oziroma razširjena. V očitku v repliki se omeji na razširitev prašičje farme in navaja, da bi bilo na podlagi informacij, ki jih vsebuje obramba, treba preučiti obstoj kršitve Pogodbe na podlagi prvotne različice Direktive PVO, kajti zahteva za soglasje za izvedbo za farmo je bila resda podana šele 26. marca 1999 (ne pa že leta 1996), toda domneva se, da je bila razširitev izvedena že pred tem datumom.

77. Komisija pa za primer, da bi se spremenjena direktiva PVO uporabila, podredno vztraja pri očitku kršitve te spremenjene direktive.

78. Komisija zavrača trditev španske vlade, da naj bi razširitev farme oblikovala predmet presoje vplivov na okolje v skladu z andaluzijskim zakonom št. 7/1994, z utemeljitvijo, da naj bi se ta presoja, drugače kot zahtevano, opravila šele po izvedbi projekta.

B – *Dopustnost*

79. V zvezi z ugovorom nedopustnosti, ki ga je podala španska vlada, je treba najprej ugotoviti, da ta Komisiji ni očitala, da ji ne bi

predložila potrebnih podatkov za pripravo obrambe, kot to zahteva pravilna tožba zaradi neizpolnitve obveznosti.[27] Predvsem ni nobenega nedopustnega odstopanja med obrazloženim mnenjem in tožbo ter tako nobene spremembe ali razširitve predmeta spora,[28] ker se Komisija v obrazloženem mnenju in tožbi alternativno sklicuje na prvotno in spremenjeno različico direktive PVO.

80. V obravnavanem primeru gre bolj za vprašanje, ali tožba kot taka izpolnjuje pogoje dopustnosti.

81. V skladu z ustaljeno sodno prakso mora Komisija v tožbi, vloženi v skladu s členom 226 ES, natančno navesti očitke, o katerih bo odločalo Sodišče, in vsaj na kratko pojasniti pravne in dejanske okoliščine, na katerih ti očitki temeljijo. Podrobno mora navesti, iz katerih dejstev in okoliščin naj bi domnevna kršitev izhajala, da bo Sodišče lahko odločalo o sporu, kot ga je uvedla Komisija.[29]

82. V obravnavanem primeru je iz tožbe razvidno, da Komisija graja okoliščino, da je bila sporna farma zgrajena in razširjena, ne da bi se opravila presoja vplivov na okolje. Nato poudarja, da v tem vidi kršitev členov 2 in 4 Direktive PVO, čeprav se sklicuje na prvotno „ali" spremenjeno različico te direktive, saj ji, kot je navedla, natančen čas kršitev ni znan.

83. S tem je po mojem mnenju predmet spora v zvezi z obravnavanim očitkom v tožbi dovolj natančno opisan, da izpolnjuje pogoje dopustnosti. Komisija očitno predlaga, naj Sodišče v zvezi s prvotno in spremenjeno različico Direktive preuči, ali je zaradi okoliščin, ki jih je navedla Komisija, kršeno pravo Skupnosti. Besedo „ali" je treba v tem pogledu razumeti kot „in/ali", Komisija pa bi neizvedbo presoje vplivov na okolje pri izgradnji ali razširitvi prašičje farme prav tako lahko ločeno navedla kot kršitev prvotne različice in kot kršitev spremenjene različice direktive PVO, ne da bi bil kateri od očitkov nedopusten. Verjetneje je, da bi bil kateri od teh dveh očitkov neutemeljen zaradi časovne neveljavnosti zadevne različice direktive.

84. Prav tako je v obravnavanem primeru treba vprašanja glede časa kršitve Pogodbe in

27 — Glej sodbi z dne 12. septembra 2000 v zadevi Komisija proti Nizozemski (C-408/97, Recueil, str. I-6417, točka 18) in z dne 5. junija 2003 v zadevi Komisija proti Italiji (C-145/01, Recueil, str. I-5581, točka 17).

28 — Glej zlasti sodbi z dne 11. julija 2002 v zadevi Komisija proti Španiji (C-139/00, Recueil, str. I-6407, točka 18) in z dne 23. oktobra 1997 v zadevi Komisija proti Grčiji (C-375/95, Recueil, str. I-5981, točka 37).

29 — Glej zlasti sodbe z dne 29. novembra 2001 v zadevi Komisija proti Italiji (C-202/99, Recueil, str. I-9319, točka 20); z dne 31. marca 1992 v zadevi Komisija proti Danski (C-52/90, Recueil, str. I-2187, točka 17); z dne 13. decembra 1990 v zadevi Komisija proti Grčiji (C-347/88, Recueil, str. I-4747, točka 28, in sodbo v zadevi C-375/05 (navedena v opombi 28, točka 35)).

uporabe posamezne različice direktive obravnavati po vsebini. Eventualno nezadostni podatki Komisije o teh vprašanjih tako pomenijo problem zadostne obrazložitve očitka, ne pa dopustnosti.

85. V preostalem je treba ugotoviti, da ni prizadeta možnost Komisije, da med postopkom pred Sodiščem in glede na trditve tožene države članice umakne nekatere očitke oziroma jih omeji, po drugi strani pa ima tožena država članica prav tako možnost, da med postopkom ne izpodbija ali prizna utemeljenost očitka Komisije. To, da je Komisija v repliki omejila očitek neizvedbe presoje vplivov na okolje na razširitev farme, je torej dopustno, saj ne škodi niti toženi državi članici.

C – *Utemeljenost*

86. Komisija očita Kraljevini Španiji, da v zvezi z razširitvijo sporne farme ni izpolnila obveznosti, ki izhaja iz Direktive PVO v prvotni ali spremenjeni različici, glede predhodne presoje vplivov tega projekta na okolje.

87. V skladu z ustaljeno sodno prakso mora v postopku zaradi neizpolnitve obveznosti, začetem v skladu s členom 226 ES, Komisija dokazati obstoj domnevne neizpolnitve obveznosti. Komisija mora Sodišču predložiti vse potrebne elemente, na podlagi katerih lahko Sodišče preuči obstoj te neizpolnitve obveznosti, pri tem pa se ne sme opirati na domneve.[30]

88. Glede dokazovanja kršitve obveznosti, določene v neki direktivi, je najprej treba ugotoviti, da zadevni položaj spada na področje uporabe te direktive.

89. Po mnenju Komisije spada razširitev farme v časovni okvir uporabe Direktive PVO v prvotni različici, ker je bila zahteva za soglasje za izvedbo za farmo podana 26. marca 1999, njena razširitev pa je bila očitno izvedena že pred tem datumom. Če je odločujoč navedeni datum zahteve, se uporabi Direktiva v spremenjeni različici.

30 — Glej zlasti sodbe z dne 25. maja 1982 v zadevi Komisija proti Nizozemski (96/81, Recueil, str. 1791, točka 6); z dne 26. junija 2003 v zadevi Komisija proti Španiji (C-404/00, Recueil, str. I-6695, točka 26), in z dne 6. novembra 2003 v zadevi Komisija proti Združenemu kraljestvu (C-434/01, Recueil, str. I-13239, točka 21).

90. Glede tega je treba ugotoviti, da Komisija Kraljevini Španiji ne očita na splošno, da ni sprejela potrebnih ukrepov, da bi se za projekte, kot je sporna farma, opravila predhodna presoja vplivov na okolje v skladu s prvotno ali spremenjeno različico direktive PVO. Neizpolnitev obveznosti izpelje konkretno iz okoliščine, kot poudarja v repliki, da za sporno farmo *pred njeno razširitvijo* dejansko ni bila opravljena presoja vplivov na okolje.

91. V tem pogledu je za ugotovitev utemeljenosti tega očitka lahko odločujoč le datum dejanske razširitve, ne pa datum poznejše zahteve.

92. Vendar je Komisija v tožbi priznala, da ji datum razširitve farme ni znan. Na podlagi navedb španske vlade v obrambi pa je Komisija v repliki ugotovila, da je bila razširitev vsekakor izvedena pred marcem 1999. Ker španska vlada temu pozneje ni ugovarjala in se o tem sicer ni vsebinsko izrekla, je to ugotovitev mogoče sprejeti kot pravilno.

93. Rok za prenos Direktive PVO v spremenjeni različici se je iztekel 16. marca 1999, torej šele po sporni razširitvi. Zato je treba preučiti utemeljenost očitka Komisije v zvezi z Direktivo PVO v prvotni različici, očitek v zvezi s spremenjeno direktivo PVO pa je neutemeljen.

94. Glede tega je treba ugotoviti, da je mogoča trditev Komisije, da je bila razširitev farme izvedena v danem trenutku pred marcem 1999. Dalje ni sporno, da je bila ta razširitev izvedena vsaj brez *predhodne* presoje vplivov na okolje.

95. Menim pa, da to ne zadošča za dokaz kršitve Direktive PVO.

96. V obravnavanem primeru se zastavlja vprašanje, ali je Kraljevina Španija izpolnila obveznost v skladu s členom 2 Direktive, da sprejme potrebne ukrepe za zagotovitev, da so pred izdajo soglasja projekti, ki bodo verjetno pomembno vplivali na okolje, zlasti zaradi svoje narave, velikosti ali lokacije, predmet zahteve za presojo njihovih vplivov.

97. Kršitev te obveznosti lahko seveda – zlasti ker gre za obveznost rezultata – izhaja iz konkretnega primera.[31] Konkretni primer pa mora pokazati, da je zadevna država članica opustila potrebne ukrepe.

98. V členu 2 Direktive je določena nedvoumna obveznost za organe, pristojne v posameznih državah članicah, da za nekatere projekte opravijo presojo vplivov na okolje. V tem pogledu je Sodišče tudi ugotovilo, da bi Komisija glede dokazovanja kršitve tega člena lahko opozorila, da projekt, ki bo verjetno pomembno vplival na okolje, ni bil predmet presoje vplivov na okolje, čeprav bi moral biti.[32]

99. To pa se nanaša na primer, v katerem je organ države članice odobril projekt, ne da bi opravil ustrezno presojo vplivov na okolje.[33] Po drugi strani, če presoja vplivov na okolje ni bila opravljena zato, ker v nasprotju z nacionalnimi predpisi sploh ni bila vložena zahteva za soglasje za izvedbo in se projekt izvede kar nezakonito, morajo po mojem mnenju obstajati druge okoliščine, iz katerih je razvidno, da zadevna država članica ni izpolnila obveznosti, določenih v Direktivi.

100. Z drugimi besedami, iz neskladnosti dejanske situacije s cilji, določenimi v členu 2 Direktive PVO, v obravnavanem primeru iz dejstva, da je bila sporna farma, ker prav tako ni bila vložena zahteva za soglasje za izvedbo, razširjena brez predhodne presoje vplivov na okolje, ni mogoče samodejno sklepati, da je zadevna država članica nujno kršila obveznosti, ki so ji bile naložene s tem predpisom.[34] Glede *dokazovanja* take kršitve bi bilo treba tudi na primer pokazati, da je to (nezakonito) stanje trajalo daljše obdobje, ne da bi pristojni organi posegli in sprožili ustrezne ukrepe.[35]

101. V obravnavanem primeru Komisiji ni uspelo prikazati, kdaj natančno je bila izvedena sporna razširitev prašičje farme, tako da ni mogoče podrobneje ugotoviti, kako dolgo „nezakonito“ stanje že traja in v kolikšni meri je pristojnim organom mogoče očitati nedelovanje. Kršitev obveznosti Kraljevine Španije iz člena 2 Direktive PVO bi bilo mogoče nakazati na primer z elementi za to, da so bili sporni organi seznanjeni z nezakonito razširitvijo ali bi – ob predpostavki vsaj minimalnih obveznosti nadzora, ki

31 — Glej zlasti sodbo v zadevi C-139/00 (navedena v opombi 28, točka 27).

32 — Sodba z dne 29. aprila 2004 v zadevi Komisija proti Portugalski (C-117/02, Recueil, str. I-5517, točka 82).

33 — *Ibidem*, točka 1.

34 — Glej sodbo v zadevi C-420/02 (navedena v opombi 26, točka 22).

35 — *Ibidem*, točka 22.

ga opravljajo organi (neodvisno od člena 13 Direktive) – na podlagi daljšega obstoja razširjenega obrata ali drugih okoliščin z njo morali biti seznanjeni, in da organi kljub temu niso učinkovito ukrepali, da bi sankcionirali nezakonito razširitev oziroma opravili naknadno presojo vplivov na okolje. Znova je treba poudariti, da očitek Komisije izrecno ne vključuje ravnanja organov, ki je sledilo zahtevi za soglasje za izvedbo za razširjeno farmo, vloženi marca 1999, ampak se opira zgolj na dejstvo, da vsaj *pred* razširitvijo tega obrata presoja vplivov na okolje ni bila opravljena. Zgolj iz te okoliščine pa, kot sem navedla, ni mogoče samodejno sklepati, da Kraljevina Španija ni izpolnila obveznosti iz člena 2 Direktive PVO, ker ni jasno, koliko so organi države članice vplivali na obstoj te situacije.

102. Iz tega izhaja, da Komisija ni pravno zadostno dokazala obstoja kršitve Direktive PVO v prvotni ali spremenjeni različici. Ta očitek je torej neutemeljen.

VII – Kršitev Direktive o podzemni vodi

A – *Glavne trditve strank*

103. *Komisija* meni, da je Kraljevina Španija kršila člene 3(b), 5(1) in 7 Direktive o podzemni vodi s tem, da za zadevno območje sporne farme ni bil izveden predhodni hidrogeološki pregled.

104. Hidrogeološki pregled bi bil potreben, ker se podzemna voda zadevnega območja s tem, da farma raztrosi gnojnico po kmetijskih poljih, lahko onesnaži z nevarnimi snovmi. To dokazuje tehnično poročilo, ki potrjuje prepustnost zemlje.

105. Komisija se v navedbah omejuje na morebitno onesnaženje podzemne vode z nitrati. Po njenem mnenju je nitrat nevarna snov v smislu Direktive o podzemni vodi, ker naj bi spadal v točko 3 seznama II.

106. *Španska vlada* meni, da raztros gnojnice za gnojenje ni ukrep za odstranjevanje snovi, ki jih vključuje Direktiva o podzemni vodi (člen 5, druga alinea, Direktive o podzemni vodi), ampak pomeni predelavo ostankov pri reji živali za gnojenje.

107. Čeprav bi bila Direktiva o podzemni vodi uporabljiva, pa ne bi šlo za onesnaženje z nevarnimi snovmi v smislu te direktive, saj zadevni seznam II ne vključuje nitrata, ki ga navaja Komisija. Med drugim se sklicuje tudi na tehnično poročilo, v katerem se ugotavlja, da je zemlja na zadevnem območju večinoma neprepustna.

B – *Presoja*

108. Preučiti je treba, ali je obveznost, določena v Direktivi o podzemni vodi, glede izvedbe hidrogeološkega pregleda uporabljiva za tako dejansko stanje, kot je to v obravnavanem primeru.

109. V skladu s členom 3(b) Direktive o podzemni vodi države članice sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi omejijo vnos snovi, navedenih na seznamu II Direktive, v podzemno vodo, da preprečijo onesnaženje vode s temi snovmi. Za izpolnjevanje teh obveznosti morajo države članice med drugim opraviti predhodno preiskavo „odstranjevanja ali odlaganja z namenom odstranjevanja teh snovi, ki lahko vodi do posrednega odvajanja". Ta predhodna preiskava mora v skladu s členom 7 Direktive vključevati hidrogeološki pregled.

110. Pogoj za uporabo te obveznosti je najprej, da gre za odvajanje snovi, ki jo Direktiva o podzemni vodi vključuje. Po mnenju Komisije je ta pogoj izpolnjen, saj, kot opozarja s sklicevanjem na tehnično poročilo, naj bi bila podzemna voda zadevnega območja onesnažena z nitrati, nitrat pa naj bi bil snov v smislu točke 3 seznama II Direktive.

111. Vendar pa se ta točka nanaša na snovi, „ki imajo škodljiv vpliv na okus in/ali vonj podzemne vode [...]".

112. Glede tega je treba ugotoviti, da tudi Komisija ni domnevala, da ima nitrat škodljiv vpliv na okus in/ali vonj podzemne vode.

113. Kar zadeva drugo vrsto snovi, ki so vključene v točko 3 seznama II, namreč „spojine, ki povzročajo nastajanje teh snovi v podzemni vodi, zaradi česar postane neprimerna za prehrano ljudi", ni bilo navedeno, da nitrat lahko povzroči nastajanje teh snovi. Med drugim se dostavek „zaradi česar postane neprimerna za prehrano ljudi" ne razume ločeno od preostalega stavka kot alternativni opis kategorije snovi, v katero bi gotovo uvrstili nitrat. Po eni strani bi bilo alternativno naštevanje potem jezikovno drugače navedeno, na primer z „in/ali" kot v istem stavku zgoraj. Po drugi strani bi šlo tudi za splošno kategorijo snovi v nasprotju s sistemom na seznamu II, na katerem so spojine navedene z imenom ali natančno prepisane. Zato je treba ugotoviti, da nitrat ne spada v točko 3 seznama II, ki jo je navedla Komisija.

114. Dalje je treba na splošno domnevati, da bi bila težka kovina kot nitrat, ki se, kot je znano, v kmetijskih regijah zelo pogosto nabira in je za zdravje škodljiva, gotovo navedena na seznamih I ali II Direktive, če bi bila ta snov vključena v Direktivo o podzemni vodi.

115. Ravno v zvezi z dejanskim stanjem, na katero se je Komisija sklicevala v obravnavanem očitku, namreč onesnaževanje z nitrati, ki izhaja iz kmetijskega obrata, obstaja predvsem v povezavi z Direktivo o nitratih poseben instrument, prilagojen za taka dejanska stanja.

116. Ni bilo torej pojasnjeno, da gre v obravnavanem primeru za odvajanje snovi, ki jo vključuje področje uporabe Direktive o podzemni vodi.

117. Poleg tega je treba ugotoviti, da naj bi se z Direktivo preprečilo ali omejilo „odvajanje" snovi v podzemno vodo (primerjaj sedmo uvodno izjavo in člen 3 Direktive), pri čemer je pojem „odvajanje" opisan kot „vnos snovi [...] v podzemno vodo" (člen 1(2)(b) in (c) Direktive). Po mojem mnenju je to zelo neustrezen opis za raztros gnojnice v kmetijstvu, zaradi neobstoja vsakršnih omemb v Direktivi pa tudi dvomim, da naj bi bil ta postopek sploh vključen v področje uporabe Direktive.

118. Iz tega, da je gnojnico, kot sem ugotovila zgoraj, v nekaterih okoliščinah treba opredeliti kot „odpadek" v smislu Direktive o odpadkih, tudi ne izhaja nujno sklep, da se raztros gnojnice uvrsti v pojem „odstranjevanja [...] teh snovi, ki lahko vodi do posrednega odvajanja" v smislu člena 5(1), prvi stavek, druga alinea, Direktive o pod-

zemni vodi. Direktiva o odpadkih sledi namreč drugim ciljem kot Direktiva o podzemni vodi, in značilnost „zavrženja", na kateri temelji pojem odpadek v prvi direktivi, se ne ujema nujno s pojmom „odstranjevanje" v členu 5(1), prvi stavek, druga alinea, Direktive o podzemni vodi.

119. Nazadnje je treba opozoriti tudi na to, da se sistem nadzora in dovoljenj iz Direktive o odpadkih načeloma navezuje na posamezen obrat kot tak, medtem ko je obveznost izvedbe predhodne preiskave v skladu s členom 5(1), prvi stavek, druga alinea, Direktive o podzemni vodi na splošno vezana na odstranjevanje snovi, ki lahko vodi do posrednega odvajanja.

120. Če bi raztros gnojnice na splošno opredelili kot tak ukrep, bi to najbrž pomenilo, da bi bilo za vsak (ali vsaj prvi?) raztros gnojnice v kmetijstvu treba opraviti predhodno preiskavo, skupaj s hidrogeološkim pregledom zadevnega območja, neodvisno od namena in obsega raztrosa gnojnice ali od vrste kmetijskega obrata. Taka obveznost je po mojem mnenju kar preveč birokratska in absurdna.

121. Ne brez razloga se Direktiva o nitratih, posebej prilagojena za onesnaževanje z nitrati iz kmetijstva, opira predvsem na instrumente, ki niso omejeni na neko zemljišče oziroma so usmerjeni na posamezna območja, kot so akcijski programi in sprejetje splošnih – zavezujočih ali nezavezujočih – ukrepov.

122. Zato menim, da Direktiva o podzemni vodi v tej zvezi ni upoštevna, s tem pa tudi, da je očitek Komisije, da je ta direktiva kršena zaradi neizvedbe hidrogeološkega pregleda, neutemeljen. Zato je odveč presojati nadaljnja vprašanja, kot je prepustnost zadevne zemlje.

VIII – Kršitev Direktive o odpadni vodi

A – *Glavne trditve strank*

123. *Komisija* očita Kraljevini Španiji, da je kršila obveznosti iz člena 5(2) Direktive o odpadni vodi s tem, da komunalne odpadne vode aglomeracije Vera niso bile podvržene strožjemu postopku čiščenja, kot je tisti, opisan v členu 4 Direktive.

124. Dodatno navaja, da naj bi bile komunalne odpadne vode izpuščene v reko Antas, ki bi morala bila imenovana za občutljivo območje v smislu člena 5(1) v zvezi s Prilogo II A k Direktivi o odpadni vodi. To utemeljuje s tehničnim poročilom ERM.

125. Tehnično poročilo Tecnoma opozarja, da naj bi bila v spodnjem toku reke naravna laguna, v katero priteka le reka Antas, ki pa se uporablja kot odtok za čistilno napravo aglomeracije Vera. Iz tega tehničnega poročila je prav tako razvidno, da naj komunalne odpadne vode ne bi bile podvržene zadostnemu čiščenju.

126. Poleg tega je Komisija na podlagi podatkov o prebivalcih in turistih na internetnih straneh regionalnih organov izračunala lokalni populacijski ekvivalent, ki je veliko večji kot zahtevani populacijski ekvivalent (PE) za uporabo člena 5(2), ki mora biti „večj[i] od 10.000".

127. *Španska vlada* ugovarja temu, da bi moralo biti celotno območje reke Antas imenovano za občutljivo območje. Iz imenovanja obalne lagune reke Antas ni mogoče samodejno sklepati, da bi morala biti ustrezno imenovana celotna reka. Pri reki Antas naj bi šlo v glavnem za podzemno vodo, v kateri naj evtrofikacija zaradi pomanjkanja dnevne svetlobe sploh ne bi bila mogoča.

128. Poleg tega španska vlada z različnimi utemeljitvami izpodbija pravilnost populacijskega ekvivalenta, ki ga je izračunala Komisija. Upoštevno naj ne bi bilo leto 2003, iz katerega izhajajo številke Komisije, ampak naj bi bilo v skladu z obrazloženim mnenjem upoštevno leto 2001. Zadevna regija naj bi imela v tem obdobju veliko manjši populacijski ekvivalent, kot ga je izračunala Komisija.

B – *Presoja*

129. Očitek Komisije je usmerjen proti temu, da komunalne odpadne vode aglomeracije Vera pred izpustom v reko Antas niso bile podvržene strožjemu postopku čiščenja, kot je tisti, določen v členu 4 Direktive o odpadni vodi.

130. V skladu s členom 5(2) Direktive o odpadni vodi je od 31. decembra 1998 tak postopek čiščenja treba zagotoviti le, če gre za odpadne vode, ki se izpustijo na občutljiva

območja in ki se dovajajo v kanalizacijske sisteme za vse aglomeracije s PE, večjim od 10.000.

131. Kar najprej zadeva pogoj, da se izpust izvaja na občutljivem območju, ni sporno, da Kraljevina Španija reke Antas, v katero se po navedbah Komisije izpuščajo komunalne odpadne vode aglomeracije Vera, ni imenovala za občutljivo območje v smislu člena 5(1) Direktive o odpadni vodi.

132. V obravnavanem primeru pa ne gre za to, ali je sama reka Antas imenovana za občutljivo območje, oziroma kot meni Komisija, ali bi to morala biti.

133. V skladu s sodno prakso Sodišča velja namreč obveznost v skladu s členom 5(2) Direktive o odpadni vodi, da so komunalne odpadne vode, ki se dovajajo v kanalizacijske sisteme, pred izpustom podvržene strožjemu postopku čiščenja, tudi v primeru, da se odpadne vode le posredno izpustijo na občutljivo območje.[36]

134. Reka Antas, v katero se izpuščajo odpadne vode iz čistilne naprave aglomeracije Vera, pa se izliva v obalno laguno reke Antas, ki jo je Kraljevina Španija nesporno imenovala za občutljivo območje v smislu člena 5(1) Direktive o odpadni vodi. Odpadne vode aglomeracije Vera se tako posredno izpuščajo na občutljivo območje.

135. Kar nato zadeva populacijski ekvivalent, večji od 10.000, kot nadaljnji pogoj za obveznost strožjega postopka čiščenja, gre, kot izhaja iz člena 2, točka 6, Direktive o odpadni vodi, pri populacijskem ekvivalentu za vrednost, ki izraža domnevano povprečno obremenitev vode na prebivalca.

136. Ker vrednosti populacijskega ekvivalenta, določene v Direktivi o odpadni vodi, izražajo nekatere obremenitve,[37] je pri izračunu teh vrednosti na podlagi števila prebivalstva treba šteti samo tiste prebivalce, katerih odpadne vode se dovedejo v čistilno napravo. V tem pogledu gre za pridobivanje

36 — Sodba z dne 25. aprila 2002 v zadevi Komisija proti Italiji (C-396/00, Recueil, str. I-3949, točka 29 in naslednje).

37 — Glej člen 4(4) Direktive o odpadni vodi.

podatka, koliko oseb je dejansko na območju dovoda zadevne čistilne naprave, ne pa za to, ali so te osebe registrirane kot prebivalci aglomeracije.

137. Komisija je torej v izračune upravičeno vključila tudi tiste osebe, ki so na območju aglomeracije Vera kot turisti.

138. Komisija se pri določitvi populacijskega ekvivalenta lahko sklicuje na visoko turistično sezono, kajti v skladu s členom 4(4) Direktive o odpadni vodi se obremenitev, izražena s PE, izračuna na podlagi „najvišje povprečne tedenske obremenitve, ki se v enem letu dovede v čistilno napravo".

139. Kar zadeva konkretni populacijski ekvivalent aglomeracije Vera, je španska vlada potrdila, da sta imela v letu 2001 Vera 7664 in Antas 2844 (stalnih) prebivalcev. V tem pogledu je to, da se je Komisija glede tega najprej oprla na statistične podatke iz leta 2003, nepomembno. Nato je španska vlada sicer navedla, da naj ne bi bilo dokazano, da Antas spada k aglomeraciji Vera, a temu niti ni dosti ugovarjala. Zato lahko domnevamo, da je število stalnega prebivalstva večje od 10.000.

140. Poleg tega je Komisija (čeprav na podlagi statističnih podatkov iz leta 2003) izračunala število dodatnih oseb, ki naj bi bile prisotne na zadevnem območju, in sicer več kot 9000, število pa naj bi izhajalo iz zmogljivosti hotelov in kampov v aglomeraciji Vera ter števila apartmajev, sekundarnih prebivališč in naselij.

141. Glede teh navedb je treba ugotoviti, da španska vlada od tega potrjuje 43 mest v penzionih in 659 mest v hotelih. Glede na dokumente, ki jih je predložila Komisija, krajevni kamp dodatno razpolaga z zmogljivostmi za 2700 oseb.

142. Čeprav bi po navedbah španske vlade nekatera naselja, ki jih je Komisija vključila, ne spadala k tu relevantnemu območju aglomeracije in bi bili nekateri prebivalci – kar zadeva na primer sekundarna prebivališča – dvakrat šteti, je po mojem mnenju Komisija celo ob predpostavki večjega faktorja nenatančnosti dokazala, da je za aglomeracijo Vera vsekakor treba domnevati populacijski ekvivalent nad 10.000, ne da bi ga bilo za namene člena 4(2) Direktive o odpadni vodi treba podrobneje določiti.

143. Ker se odpadne vode aglomeracije Vera, aglomeracije s populacijskim ekvivalentom nad 10.000, posredno izpuščajo na občutljivo območje, bi morale biti – ker ta obveznost v skladu s členom 4(2) Direktive o odpadni vodi velja od 31. decembra 1998 – te odpadne vode zato podvržene strožjemu postopku čiščenja, kot je tisti, opisan v členu 4 Direktive.

144. Španska vlada ni oporekala temu, da zadevne odpadne vode niso podvržene takemu postopku čiščenja, ampak je navedla, da je pri družbi, ki upravlja zadevno čistilno napravo, naročila študijo o odpadnih vodah aglomeracije, ki pa še ni izdelana.

145. Glede na navedeno je četrti očitek Komisije utemeljen.

IX – Kršitev Direktive o nitratih

A – *Glavne trditve strank*

146. S petim tožbenim razlogom *Komisija* očita Kraljevini Španiji, da je kršila člen 3(1), (2) in (4) Direktive o nitratih s tem, da območja Rambla de Mojácar ni imenovala za ranljivo območje, čeprav se voda s tega območja steka v obalno laguno reke Antas, imenovano za občutljivo območje.

147. Komisija zavrača ugovor nedopustnosti tega očitka, ki ga je podala španska vlada, z utemeljitvijo, da je po eni strani temu očitku v obrazloženem mnenju posvečena cela stran, po drugi strani pa naj načelo *ne bis in idem* sploh ne bi bilo uporabljivo za tožbo zaradi neizpolnitve obveznosti ali pa naj bi bilo vsaj v obravnavanem primeru neupoštevno.

148. Komisija svoj očitek vsebinsko spet podpira s študijo ERM, iz katere izhaja, da naj bi bile zadevne odpadne vode evtrofične in da naj bi vsebovale visoko koncentracijo nitratov. Tako navaja, da iz Priloge I k Direktivi o nitratih izhaja, da onesnaženje z nitrati z vrednostmi nitratov nad 50 mg/l ni pogoj za obvezno imenovanje zadevnega območja za ranljivo območje, ker zadošča to, da bi odpadne vode *lahko* imele take vrednosti. Enako naj bi veljalo v zvezi z merilom evtrofičnosti. Komisija se sklicuje tudi na podatke ustanove Instituto Geológico y Minero de España, iz katerih izhaja, da je vrednost onesnaženja z nitrati za hidrogeo-

loško enoto 06.06 za območje Bajo Almanzora nad 50 mg/l. Po mnenju Komisije je glede na neko drugo publikacijo tega inštituta iz leta 1999 o kemičnem kakovostnem razredu in onesnaževanju podzemne vode v Španiji, ki se nanaša na obdobje 1982–1993, očitno, da je onesnaževanje z nitrati kmetijskega izvora.

ločeni od območja Bajo Almanzora in naj bi prav tako bili na pretežno turističnem območju.

Presoja

149. *Španska vlada* meni, da je očitek kršitve Direktive o nitratih nedopusten iz dveh razlogov. Prvič, ker je Direktiva o nitratih v obrazloženem mnenju navedena zgolj kot dodatek v zvezi z Direktivo PVO v mogočih tožbenih predlogih. Drugič, ker ji je bil pred vložitvijo obravnavane tožbe že v neki drugi tožbi zaradi neizpolnitve obveznosti paslan drug pisni opomin Komisije, ki vsebuje isti očitek kot obravnavani postopek, in ker Komisija s tem krši načelo *ne bis in idem*.

Dopustnost

151. Najprej je treba presoditi utemeljitev, da je obravnavani očitek nedopusten, ker ni bil naveden v izreku obrazloženega mnenja.

150. Španska vlada podredno izpodbija obseg onesnaževanja z nitrati, ki ga navaja Komisija, in njegov kmetijski izvor, ki ga – v različnih pogledih pomanjkljiva – študija ERM ne dokazuje. Območje Bajo Almanzora, na katero se nanaša publikacija iz leta 1999, ki jo navaja Komisija, naj ne bi bilo primerljivo z območjem, ki je predmet obravnavanega primera. Tokovi rek Antas in Aguas naj bi bili s hidrogeološkega vidika

152. V skladu z ustaljeno sodno prakso morajo biti očitki, ki bodo pozneje navedeni v tožbi, natančno opredeljeni že v obrazloženem mnenju. To je nujno za zagotovitev, da se predmet spora jasno razmeji pred uvedbo sodnega postopka, in za to, da udeležena država članica jasno izve, kaj se ji očita, in ima tako možnost, da očitano neizpolnitev obveznosti izpolni ali navede trditve v svojo obrambo, preden Komisija zadevo predloži Sodišču.[38]

38 — Glej zlasti sodbo z dne 24. junija 2004 v zadevi Komisija proti Nizozemski (C-350/02, ZOdl., str. I-6213, točke od 18 do 21 in navedena sodna praksa).

153. Čeprav bi se moral izrek v obrazloženem mnenju načeloma ujemati z izrekom tožbe,[39] pa očitek, če ni naveden v izreku obrazloženega mnenja, še ni nedopusten za tožbo, če je za zadevno državo članico iz preostale vsebine dopisa jasno razvidno, da je ta očitek oblikovan zoper njo. V takem primeru lahko država članica uveljavlja pravico do obrambe.

154. To velja za obravnavani primer, kajti, kot je priznala tudi španska vlada, je Komisija očitku kršitve Direktive o nitratih posvetila skoraj celo stran v obrazloženem mnenju, ta očitek pa je poleg tega navedla tudi na naslovnici in v uvodu. Iz celotne vsebine obrazloženega mnenja torej nedvoumno izhaja, da je Komisija nameravala navesti tudi očitek te kršitve.

155. Dalje se je španska vlada sklicevala na kršitev načela *ne bis in idem*, v skladu s katerim ista oseba ne more biti več kot enkrat kaznovana za eno nezakonito ravnanje za zaščito istega predmeta pravnega varstva.[40] Glede tega je po eni strani treba skupaj s Komisijo opozoriti, da tožba zaradi neizpolnitve obveznosti v skladu s členom 226 ES vodi zgolj do objektivne ugotovitve, da je država članica, glede na situacijo v trenutku, relevantnem za presojo, kršila obveznosti iz Pogodbe.[41] Ta postopek torej kot tak nima narave sankcije, tako da že iz tega razloga ne izhajam iz tega, da je načelo *ne bis in idem* v tej zvezi upoštevno.[42] Poleg tega pa neka druga tožba zaradi neizpolnitve obveznosti, začeta šele za obravnavanim postopkom, nikakor ne more povzročiti nedopustnosti obravnavanega postopka.

156. Peti očitek Komisije je torej dopusten.

B – *Utemeljenost*

157. V skladu s členom 3(2) Direktive o nitratih države članice imenujejo za ranljiva območja vsa območja na svojem ozemlju, s katerih se voda steka v vode, prizadete zaradi onesnaževanja v smislu člena 3(1).

39 — Glej sodbo v zadevi C-139/00 (navedena v opombi 28, točka 18).

40 — Glej zlasti sodbo z dne 7. januarja 2004 v združenih zadevah Aalborg Portland in drugi (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, Recueil, str. I-123, točka 338).

41 — Glej zlasti sodbo z dne 1. oktobra 1998 v zadevi Komisija proti Španiji (C-71/97, Recueil, str. I-5991, točka 14).

42 — Glej v tem smislu tudi sklepne predloge generalnega pravobranilca Geelhoeda z dne 21. oktobra 2004 v zadevi Komisija proti Franciji (C-212/03, ZOdl., str. I-4213, točka 23).

158. Države članice pri določitvi teh vod uporabijo merila iz Priloge I k Direktivi. Skladno s temi merili so vode določene kot prizadete zaradi onesnaževanja, če podzemne vode vsebujejo več kot 50 mg/l nitratov ali če so naravna sladkovodna jezera, druga sladkovodna telesa, estuariji, obalne vode in morske vode evtrofne. V skladu s členom 3(1) Prilogo I, A, točka 2, k Direktivi o nitratih pa obveznosti določiti posamezno območje za ranljivo sproži ne le dejansko onesnaženje/obremenitev, ampak že možnost obremenitve voda na nekem območju.

159. Trditev španske vlade v zvezi z dejanskim deležem nitratov torej ni primerna, da bi ovrgla očitek Komisije. Poleg tega je treba ugotoviti, da je bila obalna laguna reke Antas, v katero se po navedbah Komisije steka voda z območja Rambla de Mojácar, imenovana za občutljivo območje v smislu Direktive o odpadni vodi, in sicer, kot je navedla španska vlada, zaradi nevarnosti onesnaževanja z nitrati in evtrofikacije.

160. Čeprav bi izhajali iz tega, da vode obalne lagune reke Antas v tem pogledu izpolnjujejo merila za določanje voda iz Priloge I k Direktivi o nitratih, pa bi morala, kot izhaja iz sodbe Sodišča v zadevi Standley, Komisija dokazati, da je onesnaževanje teh voda v pomembnem delu povzročeno s kmetijskimi viri.[43]

161. Kar zadeva študijo ERM, ta ne razjasnjuje kmetijskega izvora onesnaževanja v obalni laguni reke Antas. Študija pa navaja, na kar je Komisija v tem postopku tudi opozorila, da so intenzivne turistične dejavnosti na tem območju eden od vzrokov za onesnaževanje voda. Tudi publikacija iz leta 1999, ki jo je navedla Komisija, se po eni strani nanaša na območje Bajo Almanzora, za katero je španska vlada ugovarjala, da s hidrogeološkega vidika ni relevantno za obalno laguno reke Antas; po drugi strani pa iz te publikacije, ki se nanaša na leta 1982–1993, izhaja, da je kmetijstvo lahko le manjši povzročitelj onesnaževanja podzemne vode, ne da bi bilo na tej podlagi mogoče z gotovostjo ugotoviti, da dovajanje dušikovih spojin iz kmetijskih virov pomeni precejšen prispevek k skupnemu onesnaževanju na območju obalne lagune reke Antas.

162. Ob upoštevanju tega, da je državam članicam v zvezi z določanjem voda v smislu člena 3(1) treba priznati široko diskrecijsko pravico,[44] je treba glede na predhodne navedbe ugotoviti, da Komisija ni pravno zadostno dokazala, da se voda z območja

43 — Sodba z dne 29. aprila 1999 v zadevi Standley in drugi (C-293/97, Recueil, str. I-2603, točka 40).

44 — Glej sodbo v zadevi C-293/97 (navedena v opombi 43, točki 37 in 39).

Rambla de Mojácar steka v vode, ki so v smislu člena 3(1) Direktive o nitratih v povezavi z njeno Prilogo I prizadete zaradi onesnaževanja in bi jih bilo zato treba imenovati za ranljivo območje.

163. Očitek Komisije, da naj bi Kraljevina Španija kršila člen 3 Direktive o nitratih s tem, da območja Rambla de Mojácar ni imenovala za ranljivo območje, je torej neutemeljen.

X – Stroški

164. V skladu s členom 69(3) Poslovnika lahko Sodišče razdeli stroške ali odloči, da vsaka stranka nosi svoje stroške, če vsaka stranka uspe samo deloma ali v izjemnih okoliščinah. Glede na to, da sta obe stranki s trditvami uspeli samo deloma, in ob upoštevanju utemeljenosti trditev obeh strani oziroma njihove pomanjkljive utemeljenosti Sodišču predlagam, naj vsaki stranki naloži plačilo lastnih stroškov.

165. V skladu s členom 69(4) se Združenemu kraljestvu, ki je interveniralo v tem postopku, naloži plačilo lastnih stroškov.

XI – Predlog

166. Glede na navedeno predlagam Sodišču, naj

1. ugotovi, da je Kraljevina Španija kršila obveznosti iz Pogodbe s tem, da

— ni izvedla potrebnih ukrepov za izpolnitev obveznosti iz členov 4, 9 in 13 Direktive 75/442/EGS, spremenjene z Direktivo 91/156/EGS, ni sprejela

potrebnih ukrepov za zagotovitev takega odstranjevanja ali predelave odpadkov, ki izhajajo s prašičje farme na lokaciji, imenovani „El Pago de la Media Legua", da ne ogrožajo zdravja ljudi ali škodujejo okolju, in navedenemu obratu ni podelila dovoljenja, zahtevanega v skladu z Direktivo, niti izvajala rednih pregledov, zahtevanih za take obrate;

— komunalne odpadne vode aglomeracije Vera v skladu s členom 5(2) Direktive 91/271/EGS niso bile podvržene strožjemu postopku čiščenja, kot je tisti, opisan v členu 4;

2. tožbo v preostalem zavrne;

3. Komisiji, Kraljevini Španiji in Združenemu kraljestvu naloži plačilo lastnih stroškov postopka.